

سنتز پژوهی چالش‌های برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور

در دهه اخیر و راهکارهای پیش رو

The Research Synthesis of Challenges in Curriculum of Higher
Education in the Recent Decades and Potential Solutions

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۱۲/۴، تاریخ ارزیابی: ۱۳۹۵/۳/۲۴، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۷/۱۹

Hasan kaviani- Dr.Ahmadreza Nasr

Abstract: The examination of the issues facing higher education show that universities are confronting serious challenges in the third millennium. The present study was conducted with the aim of identifying the challenges of the curriculum higher education in the recent decades and the potential strategies and solutions. This study was conducted within a qualitative framework and through research synthesis. The inclusion criteria for this study was relevance with the purpose of research and the publication of the research in the recent decades (2004 to 2015). To provide the required information, the worksheet form was used and Cohen's kappa coefficient was used in order to ensure the reliability, and open and axial coding methods from Software Nvivo-8 was employed for the data analysis phase. The results showed that the curriculum development in higher education system was faced with 13 major challenges in the recent decades, including: internationalization of the curriculum, curriculum-based learning community, evaluation of curricula, neglecting ethnic and multicultural policies, quality of teaching, curriculum validation, globalization, curriculum decentralized, growth types of thinking, learning how to learn and teaching-learning strategies challenges content, interdisciplinary curriculum, and using information technology in the curriculum. The potential solutions and strategies to address these challenges are discussed.

Keywords: challenges, strategies, curriculum of higher education, the research synthesis

حسن کاویانی^۱ - دکتر احمدرضا نصر^۲

چکیده: بررسی مسائل پیش روی آموزش عالی نشان می‌دهد که دانشگاه‌ها در هزاره سوم با چالش‌های عظیمی رو به رو هستند. از این رو، پژوهش حاضر با هدف شناسایی چالش‌های برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور در دهه اخیر و راهکارهای رفع آن انجام شد. مطالعه حاضر از نوع کیفی و از روش سنتز پژوهی استفاده شد. معیار ورود پژوهش‌ها در این مطالعه مرتبط بودن با هدف پژوهش و اجرای آن در آموزش عالی کشور در دهه اخیر (۱۳۸۴ تا ۱۳۹۴) بوده است. برای فراهم آوردن اطلاعات مورد نیاز، از فرم کاربرگ و جهت اطمینان از میزان پایایی از ضریب کاپای کوهن استفاده شد. همچنین جهت تحلیل داده‌ها از روش‌های کدگذاری باز و محوری از نرم افزار Nvivo-8 استفاده شد. یافته‌ها نشان داد نظام برنامه ریزی درسی آموزش عالی کشور در دهه اخیر با سیزده چالش عمده از جمله، بین‌المللی‌سازی برنامه درسی؛ برنامه درسی مبتنی بر جامعه یادگیری؛ ارزشیابی برنامه‌های درسی؛ مغفول ماندن سیاست‌های قومی و چندفرهنگی؛ بعد کیفی تدریس؛ اعتبارسنجی برنامه‌های درسی؛ جهانی شدن؛ برنامه‌ریزی درسی غیرمتمرکز؛ رشد انواع تفکر؛ یادگیری چگونه یادگرفتن و راهبردهای یاددهی-یادگیری؛ چالش‌های محتوایی، برنامه درسی میان رشته‌ای و کاربست فن آوری اطلاعات در برنامه درسی مواجهه بوده است. علاوه بر این، سنتز راهکارهای پیشنهادی برای رفع این چالش‌ها نیز ارائه شد.

کلمات کلیدی: چالش‌ها، راهکارها، برنامه درسی آموزش عالی، سنتز پژوهی

۱. دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه اصفهان

Email: hasan.kaviani66@gmail.com

۲. استاد گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی-دانشگاه اصفهان

Email: arnasr@edu.ui.ac.ir

مقدمه

نظام آموزش عالی از بزرگ‌ترین نظام‌های درون جامعه است که سرنوشت جامعه را در بلندمدت مشخص می‌کند (یوبش و اسمارت^۱، ۲۰۰۷). مجموعه پژوهش‌های محققان نشان می‌دهد که توسعه جوامع رابطه بسیار زیادی با نظام آموزش عالی آن‌ها دارد (یو^۲، ۲۰۱۰). از این رو آموزش عالی به عنوان اصلی‌ترین نهاد توسعه‌دهنده منابع انسانی تخصصی، در مسیر دستیابی به توسعه پایدار مبتنی بر ملاحظات جهانی شدن نقش حساسی را بر عهده دارد (بارنت^۳، ۲۰۰۹).

عصری که در آن هستیم عصر تغییر و تحولات شتابنده است و در چنین فضایی دانشگاه‌ها به منظور حفظ و بقاء خود و هم‌چنین به‌منظور دستیابی به رشد و تعالی باید آماده تحولات و رویارویی با تغییرات باشند و خود را با تحولات آن هماهنگ سازند (دوماس و هانچین^۴، ۲۰۱۰ و ساندر و میچل^۵، ۲۰۰۰). از این رو جهان هم اکنون وارد عصر جدیدی شده که دارای تحولات عمیق و گسترده است؛ در واقع این تغییرات بیش از نیم قرن است که در حال بروز و رخ دادن است (گینکل^۶، ۲۰۰۲).

از سویی دیگر، در قرن حاضر پیشرفت فناوری، تغییرات سریع و پدیده جهانی شدن بر تمام ابعاد فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جوامع بشری تاثیر گذاشته است، همگام با این تغییرات روبه رشد، انتظارات جامعه از نظام آموزشی نیز هر روز تغییر یافته و موجب آن شده تا دست اندرکاران، مدیران و مدرسان پاسخ‌گویی به نیازهای فراگیران را در اولویت کار خود قرار دهند (شاه طالبی و همکاران، ۱۳۹۴). در این میان، دانشگاه‌ها یکی از مهمترین اجزای نهاد آموزش و از مهمترین عوامل شکل‌دهی جهان آینده تلقی می‌شوند. به دلیل دگرگونی‌های شدیدی که امروزه دنیای آموزش عالی را تحت تأثیر قرار داده، اهداف، برنامه‌ها و جهت‌گیری‌های دانشگاه‌ها بیش از پیش در کانون توجه واقع شده‌اند که یکی از مهم‌ترین و حساس‌ترین حیطة‌های تصمیم‌گیری در نظام آموزش عالی، حیطة برنامه‌های آموزشی و درسی است (عارفی، ۱۳۸۹). بر این اساس برنامه‌های درسی که قلب مراکز دانشگاهی به شمار می‌آیند آینه نقش‌ها و اهداف آموزش عالی و شایسته توجه دقیق هستند (رینولدز و هانکوک^۷، ۲۰۱۰).

1 - Umbach & Smart

2 - Yu

3 - Barnett

4 - Dumas & Hanchans

5 - Saunders & Machell

6 - Ginkel

7 - Reynolds & Hancock

تربیت شوندگان آموزش عالی نه تنها باید افرادی متخصص باشند، بلکه باید بتوانند به خوبی مسئله‌گشایی کنند و با برخورداری از ویژگی‌های اخلاقی مبتنی بر فرهنگ حاکم بر کشور بتوانند در دنیای پیچیده و در حال تحول کنونی، برای بقا و موفقیت خود و کشور تلاش کنند (رکمن^۱، ۲۰۰۴). از همین رو باتوجه به اینکه فعالیت‌های اصلی دانشگاه‌ها در قالب برنامه‌های درسی و در کلاس درس شکل می‌گیرند، برنامه‌های درسی آموزش عالی باید به نحوی طراحی شوند که حس کنجکاوی، توان تخصصی و معرفتی مخاطبان را افزایش دهند. بنابراین اهمیت برنامه‌های درسی بیش از پیش است. لذا برنامه‌های درسی نقش اساسی در تحقق موفقیت دانشگاه‌ها دارند (آراسته، ۱۳۸۲). اما برنامه‌های درسی در راه رساندن دانشگاه‌ها به موفقیت با چالش‌هایی روبه‌رو هستند. یکی از مهم‌ترین چالش‌های آموزش عالی در بسیاری از کشورهای جهان، تغییر و بهسازی برنامه‌های درسی دانشگاه‌ها است، به‌گونه‌ای که بتوانند فارغ‌التحصیلانی را تربیت کنند که نسبت به نیازهای جامعه و مؤسسات موجود در آن پاسخگو باشند و در عین حال از تحولات علمی و فناورانه نیز بهره‌مفیدی برده باشند (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۹).

از این رو برخی از مسائل و چالش‌های گزارش شده در برنامه‌های درسی کشورها شامل موارد زیر است: جهانی شدن (بلانت^۲، ۲۰۰۵، نایت^۳، ۲۰۰۳، بستر^۴، ۲۰۰۹)؛ بین‌المللی شدن تدریس (ش^۵، ۲۰۰۸، گری سن^۶، ۲۰۰۸)؛ یادگیری مادام‌العمر (لانگ ورت^۷، ۲۰۰۴)؛ جامعه یادگیری (جارویس^۸، ۲۰۰۸)؛ جهت‌گیری نوین در برنامه‌های درسی سنتی و فرصت‌های یادگیری دارای کیفیت بالا (مریام^۹ و همکاران، ۲۰۱۲)؛ شیوه‌های یادگیری متداول در مؤسسات آموزشی (کافیلد^{۱۰}، ۲۰۰۸)؛ رویکرد مطلوب به تدریس (شن و هارمان^{۱۱}، ۲۰۰۹)؛ نظام‌های متمرکز برنامه ریزی درسی (لانگ ورت^{۱۲}، ۲۰۰۴)؛ ضرورت یادگیری و احترام به تنوع قومی و

-
- 1 - Rockman
 - 2 - Blunt
 - 3 - Knight
 - 4 - Bostrom
 - 5 - Sh
 - 6 - Grayson
 - 7 - Longworth
 - 8 - Jarvis
 - 9 - Merriam
 - 10 - Coffild
 - 11 - Shin & Harman
 - 12 - Longworth

فرهنگی به وسیله فراگیران (اسمات و استفنسون^۱، ۲۰۰۲)؛ تعلیم و تربیت چندفرهنگی (بنکس و بنکس^۲، ۲۰۰۹)؛ تفکر انتقادی (دمیر^۳ و همکاران، ۲۰۱۱)؛ کاربرد دانش محتوایی در موقعیت‌های های واقعی (پیچ^۴، ۲۰۰۷)؛ کیفیت تدریس (جونز^۵، ۲۰۰۳)؛ کارایی و اثربخشی اعتبارسنجی (بلولند^۶، ۲۰۰۱، ساندرز^۷، ۲۰۰۷)؛ چالش اساسی سنجش (باد^۸، ۲۰۰۰، سرافینی^۹، سرافینی^۹، ۲۰۰۰).

همچنین از جمله چالش‌هایی که ایران در طول سال‌های آینده با آن مواجه خواهد بود، تربیت نیروی انسانی توانا و مناسب به منظور رقابت در سطح منطقه است. شرایط کنونی جهان ایجاب می‌کند که دانشگاه‌ها بطور همزمان افرادی واجد مهارت‌های تخصصی و زندگی را تربیت کنند (آراسته، ۱۳۸۲). اما مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور در راه رساندن دانشگاه‌ها به موفقیت با چالش‌هایی روبه‌رو هستند که طی سال‌های اخیر در مطالعات مختلف به آن پرداخته شده و راهکارهایی نیز جهت رفع آن ارائه شده است، اما هریک از این تحقیقات معمولاً به بررسی یکی از ابعاد چالش‌های موجود پرداخته است. از این رو به نظر می‌رسد، داشتن یک تصویر کلی از وضعیت برنامه‌های درسی در آموزش عالی کشور در زمینه چالش‌ها و راهکارهای رفع آن مورد نیاز است که در این پژوهش سعی در بررسی اجمالی این چالش‌ها بر اساس مطالعات انجام شده در داخل کشور می‌شود. در واقع سوال اصلی پژوهش، بررسی چالش‌های برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور در دهه اخیر و بررسی راهکارهای مرتفع نمودن آنها می‌باشد.

روش پژوهش

در پژوهش حاضر از روش سنتزپژوهی^{۱۰} استفاده شده است. سنتزپژوهی که در برخی موارد معادل فراتحلیل کیفی نیز به کار می‌رود، شامل ترکیب ویژگی‌ها و عوامل خاص ادبیات تحقیق است. سنتزپژوهی سعی دارد تحقیقاتی را که پوشش می‌دهد، تحلیل کرده و تعارضات موجود در ادبیات آن را حل کند و موضوعات اصلی را برای تحقیقات آینده مشخص نماید (کوپر و

- 1 - Smout & Stephenson
- 2 - Banks and Banks
- 3 - Demir
- 4 - Page
- 5 - Jones
- 6 - Bloland
- 7 - Sanders
- 8 - Boud
- 9 - Serafini
- 10 - The research synthesis

سنتز پژوهی چالش‌های برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور...

هدگز^۱، ۲۰۰۹). در این روش دانسته‌های مطالعات مختلف و شاید پراکنده که می‌توانند با نیازهای خاص میدان عمل مرتبط باشند، گردآوری می‌شوند؛ سپس این دانسته‌ها باهم پیوند یافته و کل مجموعه دانش حاصله در قالبی متناسب با نیازهای کنونی، مورد ارزیابی، سازماندهی مجدد و تفسیر قرار می‌گیرند. از این رو در این روش صرف کنارهم قرار دادن دانش‌های قبلی مدنظر نیست؛ بلکه بر ترکیب یافته‌های گوناگون در چارچوبی مشخص که روابطی جدید را در پی دارد، مورد تأکید است (شورت، ۱۳۸۷).

از این رو حوزه پژوهش شامل کلیه مقالات علمی-پژوهشی دهه اخیر (۱۳۸۴ تا ۱۳۹۴) در زمینه چالش‌های برنامه‌های درسی در آموزش عالی می‌باشد. انتخاب دهه اخیر از آنجا بوده که برنامه درسی آموزش عالی کشور بر اساس پژوهش‌های انجام شده طی این سال‌ها با چالش‌های زیادی مواجهه بوده است و از سویی دیگر طی گذشت زمان و با پیشرفته‌های حاصله، بسیاری از چالش‌های که در گذشته مطرح بوده، در زمان حال برطرف یا کمرنگ‌تر شده است، لذا در بررسی مسئله چالش‌ها طی سال‌های مختلف باید احتیاط کرد، از این رو در پژوهش حاضر، بررسی چالش‌های برنامه‌های درسی آموزش عالی در دهه اخیر مورد نظر قرار می‌گیرد.

برای فراهم آوردن اطلاعات مورد نیاز، از فرم کاربرگ طراحی شده توسط محقق برای گزارش و ثبت اطلاعات پژوهش‌های اولیه استفاده گردید. این ابزار با توجه به اطلاعات مورد نیاز از پژوهش‌های اولیه از سه بخش اطلاعات کتاب‌شناختی، اطلاعات روش‌شناختی و اطلاعات لازم برای یافته‌ها تهیه شد. در بعد کتاب‌شناختی اطلاعاتی چون عنوان کار، نوع اثر، نویسنده، محل و تاریخ چاپ و مقطع تدارک دیده شد. از لحاظ روش‌شناختی فضاهایی برای ثبت اطلاعاتی چون ویژگی‌های نمونه و روش‌های نمونه‌گیری، اطلاعات ابزار، نوع روش تحقیق و روش‌های تحلیل و در بخش یافته‌ها به ثبت موارد مرتبط با اهداف تحقیق پرداخته شد. برای اطمینان از نحوه کدگذاری‌ها از دونفر ارزشیاب جهت کدگذاری مجدد یافته‌ها استفاده شد که به منظور تأیید پایایی، از فرمول ضریب کاپای کوهن، استفاده شد که در این پژوهش میزان توافق بین ارزشیابان عدد ۰/۷۴ بدست آمد که نشان دهنده ۷۴ درصد توافق بین ارزشیابان در کدگذاری‌ها بود. همچنین برای تحلیل داده‌ها نیز از روش‌های کدگذاری باز و محوری از نرم افزار Nvivo-8 استفاده شد.

از سویی دیگر در پژوهش حاضر، جهت تحلیل یافته‌ها از الگوی شش مرحله‌ای سنتزپژوهی روبرتس (به نقل از مارش، ۱۳۸۷) استفاده شده که این مراحل در شکل ۱، قابل مشاهده است:



شکل ۱، الگوی شش مرحله‌ای سنتز پژوهی روبرتس (به نقل از مارش، ۱۳۸۷)

حال باتوجه به شکل ۱، به تشریح اقدامات انجام شده در هریک از مراحل پرداخته می شود:

۱- شناسایی نیاز، اجرای جست و جوی مقدماتی، شفاف سازی نیاز

باتوجه به اینکه فعالیت‌های اصلی دانشگاه‌ها در قالب برنامه‌های درسی و در کلاس‌های درس شکل می‌گیرند، برنامه‌های درسی آموزش عالی باید به نحوی طراحی شوند که اهداف کلیه ذی نفعان را تا حدودی برآورده کنند، لذا برنامه‌های درسی نقش اساسی در تحقق موفقیت دانشگاه‌ها دارند (آراسته، ۱۳۸۲).

از سویی دیگر با جست و جوی مقدماتی برخی از مطالعات در حیطه آموزش عالی مشخص شد که آموزش عالی کشور طی دهه اخیر با چالش‌های زیادی از جمله، جهانی شدن؛ افزایش تقاضا برای تحصیل؛ عدالت آموزشی؛ بیکاری فارغ التحصیلان؛ کیفیت آموزش و ... مواجهه بوده که شاید در دهه‌های گذشته کمتر با آن روبه روبه بوده است و لذا این چالش‌ها باعث شده است که توجه به برنامه‌های درسی روزبه روز بیشتر شود. اما برنامه‌های درسی نیز در راه رساندن دانشگاه‌ها به موفقیت با چالش‌هایی روبه رو هستند که طی سال‌های اخیر در مطالعات مختلف به آن پرداخته شده و راهکارهایی نیز جهت رفع آن ارائه شده است، اما هریک از این تحقیقات معمولاً به بررسی یکی از ابعاد چالش‌های موجود پرداخته است. از این رو به نظر می‌رسد، داشتن یک تصویر کلی از وضعیت برنامه‌های درسی در آموزش عالی کشور در زمینه چالش‌ها و راهکارهای رفع آن مورد نیاز است.

۲- اجرای پژوهش به منظور بازیابی مطالعات

این مرحله به جست و جوی منابع مربوط با نیاز اصلی پژوهش اختصاص دارد (حسینی و مطور، ۱۳۹۲). از این رو ابتدا کلیه مقالات علمی پژوهشی از طریق جست و جوی کلیدواژه‌هایی از قبیل، چالش‌های برنامه درسی، چالش‌های آموزش عالی، برنامه درسی، عناصر برنامه درسی، آسیب‌های برنامه درسی، آموزش عالی و برنامه درسی آموزش عالی از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی Magiram، Normagas، Sid و Google و پرتال جامع علوم انسانی شناسایی شد و سپس با توجه به هدف تحقیق منابع مرتبط حفظ و منابع غیرمرتبط حذف شد. به منظور بالابردن کیفیت کار، جست و جوی مقالات توسط دو نفر که آشنایی کامل به روش‌های جست و جو و منابع اطلاعاتی داشتند به صورت جداگانه انجام شد. از سوی دیگر یک فرد خبره در زمینه برنامه ریزی درسی در آموزش عالی بر کلیه روند اجرای کار نظارت داشت.

همچنین این پژوهش صرفاً با هدف ترکیب یافته‌ها در داخل کشور صورت می‌گیرد و هدف اصلی داشتن تصویری کلی از داخل کشور است، لذا ترکیب منابع خارجی انجام شده در کشورهای مختلف با زمینه‌های متفاوت در راستای هدف این پژوهش نبوده و بنابراین صرفاً به منابع داخلی تکیه شده است. همچنین از میان منابع صرفاً به مقالات علمی، پژوهشی منتشر شده در مجلات اکتفا شد و به آن دلیل که مقالات علمی پژوهشی فرایند بررسی تخصصی را زیر نظر داوران متخصص طی می‌کنند و این حاکی از اعتبار نتایج آنها است.

۳- گزینش، پالایش و سازماندهی مطالعات

این مرحله به داوری درباره تعیین مطالعات مرتبط با نیازهای دانشی اختصاص دارد. داوری‌ای که نیازمند تدوین ملاک‌هایی برای گزینش و دسته‌بندی مطالعات است (مارش، ۱۳۸۷). معیار اصلی ورود^۱ در این پژوهش شامل موارد زیر بوده است.

۱- مقالات و پژوهش‌های چاپ شده در حوزه برنامه درسی در آموزش عالی در بین سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۴

۲- از آنجایی که روش سنتز پژوهی صرفاً با داده‌های کیفی سروکار دارد لذا مقالات و پژوهش‌هایی که با روش‌های کیفی مناسب از قبیل: مصاحبه، مشاهده، مرور نظامند، کتابخانه‌ای و سایر روش‌های کیفی به بررسی چالش‌های برنامه‌های درسی و راهکارهای رفع آن پرداخته‌اند، مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۳- تحقیقات بایستی داده‌ها و اطلاعات کافی را در ارتباط با اهداف پژوهش، گزارش کرده باشد، از این رو کفایت یک پژوهش جهت بررسی در این مقاله گزارش چالش‌ها و راهکارهای مرتبط، صرفاً در ارتباط با چالش‌های برنامه درسی در آموزش عالی کشور در دهه اخیر می‌باشد

۴- تحقیقاتی که فرایند بررسی تخصصی را زیر نظر داوران متخصص طی می‌کنند و به صورت مقاله کامل از طریق برخط و یا به طور کامل چاپ شده، باشد.

باتوجه به جستجوهای انجام شده ۵۱ مطالعه در راستای ملاک‌های ورود این پژوهش یافت شد که تعدادی از این مطالعات برای ورود به تحلیل نهایی مناسب نبودند و بر اساس ملاک‌های خروج از فرایند تحلیل این پژوهش خارج شدند که ملاک‌های خروج این مطالعه شامل موارد زیر است:

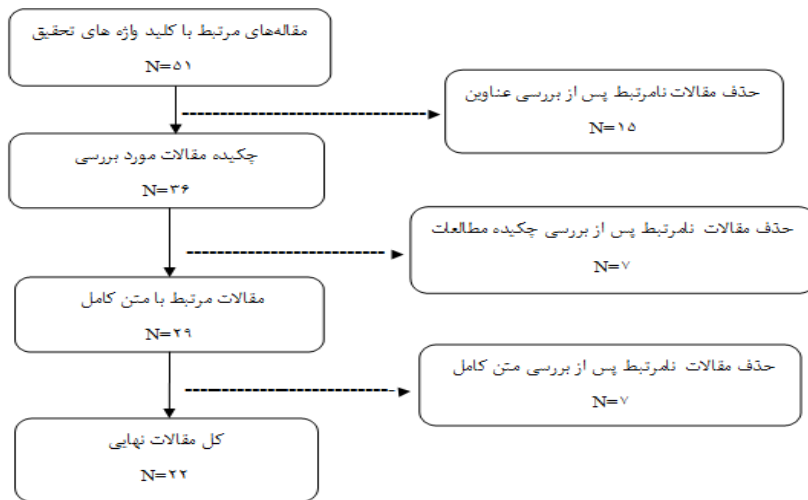
۱- پژوهش‌هایی که اطلاعات کافی در زمینه اهداف این تحقیق گزارش نداده بودند، به عبارت دیگر پژوهش‌هایی که یا به صورت موردی در یک دانشگاه یا منطقه خاص انجام شده بودند و یا پژوهش‌هایی که به بررسی چالش‌های مطرح در دنیا پرداخته بودند.

۲- پژوهش‌هایی که با عناوین و اهداف یکسان انجام شده بودند. از قبیل پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی که مقاله مستخرج از آنها به چاپ رسیده بود.

۳- پژوهش‌هایی که فاقد الگوی روش شناختی مناسب بودند.

بر این اساس روند بررسی مقالات به ترتیب به این شرح است (کل مطالعات مرتبط با کلیدواژه‌ها ۵۱ مورد، حذف مقالات نامرتب پس از بررسی عناوین ۱۵ مورد، چکیده مقالات مورد بررسی ۳۶ مورد، حذف مقالات نامرتب پس از بررسی چکیده مطالعات ۷ مورد، مقالات مرتبط با متن کامل ۲۹ مورد، حذف مقالات نامرتب پس از بررسی متن کامل ۹ مورد، کل مقالات نهایی ۲۰ مورد، بنابراین در این پژوهش ۲۰ مورد مورد بررسی قرار گرفت (در شکل ۲ مراحل ورود مطالعات در این تحقیق قابل مشاهده است).

سنتز پژوهی چالش‌های برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور...



شکل ۲: نمودار مراحل گزینش، پالایش و سازماندهی مطالعات

همان طوری که بیان شد، برای تحلیل نهایی در این پژوهش از یافته‌های ۲۲ مقاله علمی-پژوهشی در دهه اخیر استفاده شده که در جدول ۱ ویژگی‌های این تحقیقات قابل ملاحظه است:

جدول ۱: ویژگی‌های اولیه تحقیقات مورد بررسی

کد	نویسندگان	عنوان	سال	عنوان مجله
۱	معروفی و همکاران	ارزشیابی کیفیت تدریس در آموزش عالی: بررسی برخی دیدگاه‌ها	۱۳۸۶	فصلنامه مطالعات برنامه درسی
۲	عراقیه و همکاران	تلفیق، راهبردی مناسب برای تدوین برنامه درسی چندفرهنگی	۱۳۸۸	فصلنامه مطالعات میان رشته‌ای در علوم انسانی
۳	فتحی واجارگاه و همکاران	بررسی موانع بین‌المللی برنامه‌های درسی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی از دیدگاه اعضای هیئت علمی (مورد دانشگاه شهید بهشتی)	۱۳۸۸	فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی
۴	حکیم زاده	جهانی‌شدن، بین‌المللی‌شدن آموزش عالی و برنامه‌های درسی میان رشته‌ای	۱۳۸۹	فصلنامه مطالعات میان رشته‌ای در علوم انسانی
۵	عارفی	مباحثی در مهندسی برنامه‌های درسی میان رشته‌ای در آموزش عالی	۱۳۸۹	فصلنامه مطالعات میان رشته‌ای در علوم انسانی

۶	بازرگان و همکاران	روش های یاددهی - یادگیری عصر اقتصاد دانایی در برنامه درسی راهبردی آموزش عالی	۱۳۸۹	فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی
۷	فتحی واجرگاه و همکاران	بین المللی سازی برنامه ی درسی در نظام آموزش عالی ایران: چالشها و راهبردها	۱۳۸۹	مجله ی علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز
۸	عارفی و رضایی زاده	مروری بر نقش و جایگاه برنامه درسی دانشگاهی در رشد تفکر انتقادی دانشجویان	۱۳۹۰	دو فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی
۹	سبحانی نژاد و همکاران	بررسی چالشهای تحقق نظام مصوب برنامه ریزی درسی غیر متمرکز دانشگاهی از دید اعضای هیئت علمی رشته علوم تربیتی دانشگاههای دارای هیئت ممیزه شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۸۹	۱۳۹۰	فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی
۱۰	قاسم پور دهقانی و همکاران	تحلیلی بر بومی سازی و بین المللی شدن برنامه درسی دانشگاه ها در عصر جهانی شدن	۱۳۹۰	فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران
۱۱	مومنی مهمونی	آسیب شناسی ارزشیابی برنامه درسی در آموزش عالی	۱۳۹۰	دوماهنامه علمی - پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی
۱۲	شریف خلیفه و سلطانی و همکاران	بررسی چالش های کاربست فن آوری اطلاعات و ارتباطات در فرایند یاددهی و یادگیری	۱۳۹۰	فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی
۱۳	پاک مهر و همکاران	نقش کیفیت تدریس اساتید و مولفه های آن در توسعه تفکر انتقادی دانشجویان: فرصت ها و چالش های برنامه درسی در آموزش عالی	۱۳۹۱	مجله مطالعات روانشناسی تربیتی
۱۴	مرعشی و همکاران	جهانی شدن و اثرات آن بر اهداف برنامه درسی نظام آموزشی ایران	۱۳۹۱	دو فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی
۱۵	حسینی و نصر	اعتبارسنجی آموزش عالی در هزاره سوم با محوریت برنامه درسی	۱۳۹۱	مجله نامه آموزش عالی
۱۶	کریمی و همکاران	الزامات و چالش های طراحی برنامه درسی آموزش عالی با رویکرد جامعه یادگیری	۱۳۹۲	دو فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی
۱۷	عراقیه	گونه شناسی رهیافت های میان رشته ای و دلالت های آن در طراحی برنامه درسی چند فرهنگی در آموزش عالی	۱۳۹۲	فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی
۱۸	پورنادری و	بررسی استفاده از روش های مختلف	۱۳۹۲	فصلنامه فناوری آموزش

		سنجش و سنجش‌های مبتنی بر یادگیری پایدار	همکاران	
پژوهش در برنامه ریزی درسی	۱۳۹۲	واکاوی پیامدها و سازوکارهای جهانی شدن برنامه های درسی آموزش عالی	آتشک و همکاران	۱۹
رویکردهای نوین آموزشی	۱۳۹۳	چالشهای آموزش عالی در تدوین محتوای برنامه درسی با رویکرد جامعه یادگیری	کریمی و شریف	۲۰
فصلنامه مطالعات اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی	۱۳۹۳	شناسایی چالش‌های ارزشیابی از آموخته‌های دانشجویان در نظام آموزش عالی ایران	سراجی و همکاران (۱۳۹۳)	۲۱
فصلنامه پژوهش در برنامه ریزی درسی	۱۳۹۴	«شما باید بدانید» چالش‌های تدریس در دانشگاه چیست؟!	شاه طالبی و همکاران	۲۲

۴- تعیین چارچوب ادراکی و متناسب ساختن آن با اطلاعات حاصل از تحلیل

این مرحله، چارچوبی پیوند دهنده است که اطلاعات به دست آمده در پیرامون آن ترکیب می‌شود (مارش، ۱۳۸۷). از این رو چارچوب ادراکی شکل گرفته در این پژوهش حول دو مفهوم اصلی است:

۱- چالش‌های برنامه‌های درسی در آموزش عالی کشور در دهه اخیر: جهت بررسی این چارچوب ابتدا باید به تعریف واژه چالش^۱ پرداخت. ذوعلم (۱۳۸۴) در مقاله خود با استفاده از معنای لغوی واژه چالش و نیز برخی عناصر معنایی متبادر از کاربرد این واژه در ادبیات اجتماعی امروز، تعریف زیر را برای چالش ارائه می‌دهد:

شرایط و وضعیت جدیدی که مسیر آینده جامعه را از بیرون مورد هجوم قرار داده حفظ تعادل آن را دچار مشکل و مستلزم تلاشی سخت و سرنوشت‌ساز می‌سازد. از این رو خصوصیات چالش، در این تعریف عبارتند از: ۱- عینی بودن؛ ۲- جدید بودن وضعیت؛ ۳- ناظر به آینده؛ ۴- بیرونی بودن (و غیرارادی بودن آن)، ۵- اقتضای تلاشی سخت و تعیین‌کننده، که ناشی از فراگیر بودن و به مبارزه طلبیدن کل جامعه است.

بنابر بر تعریف واژه چالش، می‌توان چالش‌های برنامه‌های درسی را به شرح زیر تعریف کرد: ظهور وضعیت و پدیده‌ای جدید و دشوار در یکی از عناصر یا ابعاد برنامه‌های درسی که مواجهه با آن تلاشی سخت و تعیین‌کننده را ایجاد کند، این وضعیت دشوار که ناظر بر آینده است، نیازمند به تلاش و همکاری جدی از سوی کلیه دست‌اندرکاران حوزه‌های برنامه‌ریزی درسی است.

۲- راهکارهای پیش روی رفع این چالش‌ها: این چارچوب اشاره به چاره‌جویی و روش‌های حل مساله چالش‌های موجود دارد.

۵- پردازش، ترکیب و تفسیر در قالب فرآورد های ملموس

باتوجه به یافته‌های حاصل از تحقیقات مرتبط با هدف پژوهش، ابتدا کلیه مولفه‌ها از طریق فرآیند کدگذاری باز استخراج و سپس بر اساس فرآیند کدگذاری گزینشی، کلیه مولفه‌ها بر اساس مفاهیم مشترک دسته بندی می‌شوند.

۶- ارائه نتایج ترکیب

در این بخش، باتوجه به فرآیند و فرآورده‌های سنتزپژوهی در یک نمای کلی چالش‌های برنامه های درسی آموزش عالی کشور مورد بررسی قرار می‌گیرد. ابتدا در قسمت فرآیند سنتزپژوهی استخراج چالش‌ها و راهکارها صورت گرفته به این شکل که ابتدا چالش‌های اصلی از طریق فرآیند کدگذاری باز شناسایی و سپس مصادیق هریک از چالش‌ها توسط فرآیند کدگذاری باز استخراج می‌شود که کلیه داده‌های حاصل در بخش یافته‌ها گزارش می‌شود و سپس در قسمت فرآورده سنتزپژوهی، از آنجا که هدف سنتزپژوهی ترکیب کلیه یافته‌های علمی در یک موضوع خاص و رسیدن به یک انسجام واحد است، در بخش ارائه نتایج ترکیب با مرور مجدد داده های اولیه و کدگذاری مجدد، موارد همپوشی و قرابت معنایی باهم ترکیب شده و به صورت یک کل جدید و انسجام یافته ارائه می‌شود.

یافته‌ها

در این بخش متناسب با الگوی شش مرحله‌ای سنتزپژوهی روبرتس (به نقل از مارش، ۱۳۸۷) به بررسی چالش‌های برنامه‌های درسی در آموزش عالی و راهکارهای رفع آن پرداخته می‌شود، از سویی دیگر در نگاه اول شاید تصور شود برای هر چالش، راهکار خاصی وجود دارد؛ اما در واقع باید به این اصل توجه شود که کلیه عناصر نظام‌های آموزشی در تعامل باهم عمل می‌کنند و بنابراین باید کلیه مسائل را در کنار هم دید؛ لذا در این پژوهش کلیه چالش‌ها و راهکارها به صورت کلی و در کنار هم گزارش شده و از ذکر جزئیات در باب چالش خاص یا راهکار خاص پرهیز شده است.

سنتر پژوهی چالش‌های برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور...

جدول ۲: چالش‌ها و راهکارهای بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور

در دهه اخیر (۳، ۷، ۱۰) *

<p>چالش‌ها</p> <p>زبان تدریس؛ صلاحیت استادان؛ خدمات پشتیبانی و همکاری‌های بین‌المللی در بین دانشگاهها؛ تأمین منابع مالی، انسانی و فناوری و چگونگی بهره‌برداری از فرصتهایی چون جذابیت‌های فرهنگی در ایران (۷). عوامل فرهنگی، سیاسی، ساختاری، تجهیزاتی، محتوایی و روش تدریس (۳).</p>	
<p>راهکارها</p> <p>شناخت سایر نظام‌های آموزش عالی؛ هم‌افزایی دانشگاه‌های داخلی؛ در نظر گرفتن گوناگونی‌ها به منظور غنی‌کردن آنچه تدریس میشود و چگونگی تدریس آن و استفاده از رویکرد آموزش از دور در قالبی ترکیبی با آموزش حضوری (۷). ایجاد شرایط مناسب برای بحث و تبادل نظرهای علمی بین دانشجویان داخلی و خارجی؛ حذف موانع و مشکلات اعزام استادان به فرصت‌های مطالعاتی خارج از کشور (از جمله اخذ روادید و هزینه‌های مربوط به مسافرت)؛ تسهیل همکاری‌های بین‌المللی با دانشگاه‌های معتبر خارج از کشور و عقد تفاهم‌نامه همکاری و اجرایی کردن آنها؛ ایجاد زمینه‌ای برای انجام دادن پژوهش‌های بین‌المللی در دانشگاه‌های ایران؛ ایجاد زمینه و تسهیلات بهتر و بیشتر در ارتباط با برنامه‌های مبادلاتی نظیر تبادل دانشجو و استاد و محقق با مراکز دانشگاهی و پژوهشی معتبر جهان؛ تجدید نظر در برنامه‌های درسی هم از نظر محتوا و هم از نظر ارائه به دانشجویان خارجی؛ تجدید نظر در روش‌های تدریس برنامه‌های درسی به دلیل حضور دانشجویان خارجی دانشگاه‌ها؛ فراهم‌سازی زمینه‌هایی در برنامه‌های درسی به منظور رشد مهارت‌های ارتباطی و زبانی دانشجویان، به خصوص زبان‌هایی که در روابط بین‌المللی بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرد (۳).</p>	

* اعداد داخل جدول نشان‌دهنده کد مقاله مرتبط با مولفه است.

جدول ۳: چالش‌ها و راهکارهای برنامه‌های درسی مبتنی بر جامعه یادگیری برنامه‌های

درسی آموزش عالی کشور در دهه اخیر (۱۶) *

<p>چالش‌ها</p> <p>عدم شناسایی نیازهای واقعی دانشجو و جامعه و بازنگری برنامه درسی متناسب با تحول در این نیازها؛ پیش‌بینی نکردن امکان انعطاف در برنامه درسی؛ عدم پذیرش تغییر در فلسفه و مفاهیم زیربنایی آموزش در آموزش عالی؛ عدم بهره‌گیری از متخصصان حوزه برنامه درسی برای تدوین برنامه‌ها؛ استفاده نکردن از برنامه درسی دانشگاه‌های معتبر جهان متناسب با شرایط و نیازهای کشور؛ تمایل به تمرکزگرایی در تدوین برنامه‌های درسی؛ وجود برخی مشکلات در کمیته‌های برنامه ریزی درسی درون وزارتخانه و دانشگاه‌ها و عدم وجود ارتباط درونی میان برنامه درسی آموزش عالی و مقاطع قبل از آن (۱۶).</p>	
<p>راهکارها</p> <p>تشکیل شورای مشترکی جهت ایجاد زمینه‌های همکاری هر چه بیشتر نظامها در حوزه برنامه درسی؛ برگزاری کارگاه‌های آموزشی؛ مشارکت همه ذی‌نفعان به ویژه اعضای هیأت علمی و دانشجویان در تهیه و اجرای برنامه طراحی برنامه درسی متناسب با شرایط کشور یا برنامه درسی بومی؛ پذیرش تغییر در تعریف رسالت آن در بعد آموزش، همچنین، مفهوم آموزش و عناصر وابسته به آن بر اساس پارادایم یادگیری؛ ایجاد انعطاف در برنامه‌های درسی از طریق پودمانی کردن محتوا، تلفیق آموزش حضوری و مجازی با یکدیگر و به کارگیری نظام تعیین اعتبار برای یادگیری‌های قبلی به منظور تناسب بیشتر دوره رسمی با شرایط دانشجویان؛ نیازسنجی به منظور شناسایی اطلاعات، دانش و مهارت‌های مورد نیاز افراد برای زندگی فردی و اجتماعی و شفلی است (۱۶)</p>	

* اعداد داخل جدول نشان‌دهنده کد مقاله مرتبط با مولفه است.

جدول ۴: چالش‌ها و راهکارهای ارزشیابی برنامه های درسی آموزش عالی کشور

در دهه اخیر (۱۱، ۱۸، ۲۱)*

	چالش‌ها
<p>مشخص نبودن معنای برنامه درسی و ارزشیابی برنامه درسی؛ فقدان برنامه مشخص و قانونمند برای انجام ارزشیابی برنامه درسی؛ عدم استفاده از متخصصان داخل و خارج دانشگاه برای انجام صحیح ارزشیابی؛ مشخص نکردن بودجه لازم برای انجام ارزشیابی؛ بی‌توجهی به نتایج ارزشیابی؛ نظام متمرکز برنامه ریزی درسی دانشگاهی؛ آشنایی نداشتن و عدم مشارکت اعضای هیات علمی در ارزشیابی برنامه درسی؛ الگوهای متعدد ارزیابی برنامه درسی؛ منحصر شدن ارزشیابی برنامه های درسی به نتایج آزمون های پیشرفت تحصیلی دانشجویان؛ نبود انگیزه، تعهد و مسولیت پذیری، مشکل بودن ارزیابی برنامه درسی (۱۱). روش های سنجش غیر کاربردی، تراکمی، محدود و تا حد زیادی مبتنی بر امتحانات پایان ترم؛ عدم اهمیت خود سنجی و همتاسنجی. عدم طرح ریزی اقدامات سنجش در جهت افزایش یادگیری های پایدار دانشجویان، عدم دقت و صحت کافی برای اندازه‌گیری آموخته ها (۱۸). عدم آشنایی اساتید با اهداف ارزشیابی؛ موانع ساختار نظام آموزش عالی؛ بی‌توجهی به پیامدهای منفی ارزشیابی؛ نبود بسترهای لازم برای ارزشیابی مستمر؛ عدم توجه به کسب مهارت‌های سطوح بالا؛ عدم تاکید شیوه‌های ارزشیابی به حیطه‌های مختلف یادگیری (۲۱).</p>	<p>راهکارها</p>

* اعداد داخل جدول نشان دهنده کد مقاله مرتبط با مولفه است.

جدول ۵: چالش‌ها و راهکارهای مغفول بودن سیاست‌های قومی و چندفرهنگی برنامه

های درسی آموزش عالی کشور در دهه اخیر (۲، ۱۷)*

چالش‌ها	نداشتن الگو و راهکار مناسب در زمینه برنامه درسی چند فرهنگی (۱۷).
راهکارها	پاسخگویی به این نیاز معرفتی و اجتماعی و پرهیز از یک سونگری به مفهوم چندفرهنگی؛ رویکرد میان رشته‌ای و تلفیق، به عنوان راهبرد مناسب؛ معرفی و آشکال برنامه‌ریزی تلفیقی چندرشته‌ای متقاطع و برنامه‌ریزی چندرشته ای متکثر (۲).

* اعداد داخل جدول نشان دهنده کد مقاله مرتبط با مولفه است.

جدول ۶: چالش‌ها و راهکارهای بعد کیفی تدریس برنامه‌های درسی

آموزش عالی کشور در دهه اخیر (۱، ۱۳)*

چالش‌ها	ناکارآمدی‌های فنی (شامل روش تدریس، مدیریت زمان)؛ ناکارآمدی‌های حرفه‌ای (شامل دانش، محتوا و ارزشیابی)؛ روش تدریس (شیوه‌های تدریس منفعلانه اساتید و ارائه درس به شیوه سنتی و بدون بیان مصادیق و مثال‌های کاربردی، نداشتن قدرت بیان، عدم استفاده از فناوری اطلاعات)؛ مدیریت زمان (زمان بندی نامناسب)؛ ارزشیابی (به جای تکیه بر یادگیری، بر ارزشیابی اطلاعات سطحی و کم اهمیت تاکید می‌شود؛ کاربرد معیارهای نادرست و شیوه‌های ارزشیابی سنتی و کمی و محصول محور؛ عدم ارتباط ارزشیابی با اهداف و محتوا؛ ناکارآمدی و عدم توجه به کارکردهای کیفیت تدریس (۱، ۱۳).
راهکارها	مدنظر قرار گرفتن اعتلای هرچه بیشتر کیفیت تدریس در نظام آموزش عالی، تلقی شدن فعالیت تدریس به صورت یک امر حرفه‌ای برای اساتید (۱۲). توجه به ابعاد و جنبه‌های متفاوت تدریس در ارزشیابی کیفیت آن و استفاده از منابع و ابزارهای مناسب دیگر برای جمع آوری اطلاعات در کنار پرسشنامه ارزشیابی دانشجو (۱).

* اعداد داخل جدول نشان دهنده کد مقاله مرتبط با مولفه است.

جدول ۷: چالش‌ها و راهکارهای اعتبارسنجی برنامه‌های درسی

در آموزش عالی کشور در دهه اخیر (۱۵)*

چالش‌ها	پاسخگویی، کیفیت و کارایی برنامه‌های درسی (۱۵).
راهکارها	تمرکز برنامه درسی در ارزیابی و اعتبارسنجی، شناخت و تجزیه و تحلیل هرچه بیشتر و بهتر اثر عوامل مختلف (درون و برون سازمانی) بر کیفیت برنامه درسی، محوریت یافتن برنامه درسی در الگوی اعتبارسنجی (۱۵).

* اعداد داخل جدول نشان دهنده کد مقاله مرتبط با مولفه است.

جدول ۸: چالش‌ها و راهکارهای جهانی شدن برنامه‌های درسی در آموزش عالی کشور در دهه اخیر (۴، ۱۹، ۱۴)*

<p>افزایش و گسترش بی سابقه منابع علمی قابل دسترس دانشجویان از طریق فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی؛ حضور در بازار کار جهانی و انواع جدید مشاغل؛ همچنین پذیرش مسئولیت‌های جدید دانشجویان به عنوان اعضای جوامع جهانی، ملی و محلی نیازمند کسب صلاحیت‌هایی است که در رویکرد سنتی موضوعات درسی مجزا قابل دسترسی نیست (۴). تأکیدات بر برنامه درسی موضوع محور، بهره‌کشی اقتصادی، ترویج روحیه مصرف‌گرایی و ناهموازی توزیع دانش (۱۴).</p>	<p>چالش‌ها</p>
<p>حرکت به سمت بین‌المللی شدن آموزش عالی و اتخاذ رویکرد میان‌رشته‌ای در برنامه‌های درسی آموزش عالی با فراهم‌سازی زمینه ارتقاء؛ فهم چشم‌اندازهای جهانی و کسب صلاحیت‌های شهروندی جهانی (۴). تأکید بیشتر بر یادگیری زبان انگلیسی؛ شناخت بیشتر نسبت به فرهنگ و رسوم و آداب سایر ملل؛ شناخت و تقدیر بیشتر از افراد مؤثر علمی در حیطه بین‌الملل؛ کسب مهارت زندگی با اقوام ملل دیگر؛ شناخت بیشتر نسبت به پیامدها و نوآوری‌های علمی جهانی؛ لزوم گنجانیدن برنامه درسی حقوق بشر و دموکراسی؛ تهیه و تولید محتوای مجازی؛ تغییر جریان آموزش از تدریس به یادگیری؛ تغییر جریان آموزش از گروهی به انفرادی؛ تغییر جریان آموزش از کسب دانش به کسب مهارت؛ تغییر جریان آموزش از رفتاری به ساختن‌گرایی؛ تغییر جریان آموزش از سنتی به مجازی در برنامه‌های درسی آموزش عالی (۱۹).</p>	<p>راهکارها</p>

* اعداد داخل جدول نشان‌دهنده کد مقاله مرتبط با مولفه است.

جدول ۹: چالش‌ها و راهکارهای برنامه ریزی درسی غیرمتمرکز در آموزش عالی کشور در دهه اخیر (۹)*

<p>نبود ساختار تشکیلاتی متناسب دانشگاهی؛ نهادینه نشدن فرهنگ برنامه ریزی درسی استاد محور؛ نبود باطنی اعضای هیئت علمی به اهمیت برنامه ریزی درسی استاد محور؛ نبود انگیزش شخصی؛ وجود نداشتن سازکار تامین مالی و اعتباری متناسب دانشگاهی؛ نبود نظام آموزش، هدایت و حمایت تخصصی دانشگاهی؛ نبود توانمندی تخصصی برنامه ریزی درسی اعضای هیئت علمی و وجود نداشتن سازکار قانونی متناسب (۹).</p>	<p>چالش‌ها</p>
<p>شناسایی و بررسی تحولات و پیشرفت‌های تکنولوژی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی تاثیرگذار بر برنامه درسی از سوی صاحب نظران، کارشناسان و متخصصان این حیطه؛ نهادینه کردن فرهنگ برنامه ریزی درسی استاد محور، فرهنگ بهرمندی از خلاقیت استادان؛ توجه به افزایش توانمندی‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای اعضای هیئت علمی به منظور تدارک زمینه مشارکت آنها در فرآیند بازنگری و تدوین برنامه‌های درسی؛ ایجاد یک سیستم جذب بر اساس توانمندی‌ها و تخصص اعضا در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در جهت به کارگیری نیروی متخصص و کارآمد؛ تغییرات ساختاری و کاهش بوروکراتیک در دانشگاهها متناسب با حوزه برنامه ریزی درسی غیرمتمرکز دانشگاهی و افزایش بودجه دانشگاهها به منظور ارتقای سطح تجهیزات دانشگاهها مانند کتابخانه‌ها، ایجاد زیرساخت‌های اداری، فناوری (۹).</p>	<p>راهکارها</p>

* اعداد داخل جدول نشان‌دهنده کد مقاله مرتبط با مولفه است.

سنتز پژوهی چالش‌های برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور...

جدول ۱۰: چالش‌ها و راهکارهای رشد انواع تفکر، خصوصاً تفکر انتقادی در برنامه درسی

آموزش عالی کشور در دهه اخیر (۸)*

چالش‌ها	فاصله گرفتن دانشگاه‌ها از توجه به توسعه تواناییهای تفکر انتقادی و تجزیه و تحلیل اطلاعات، تاکید دانشگاه‌ها بر ارائه اطلاعات خام (۸).
راهکارها	برنامه درسی مبتنی بر رویکردهای یادگیری فعال هم چون نظریه یادگیری ساخت‌گرای و فراشناختی همراه با روش‌های آموزش و تدریس هم چون کاوشگری، پرسشگری متقابل هدایت شده، حل مسأله (۸).

* اعداد داخل جدول نشان دهنده کد مقاله مرتبط با مولفه است.

جدول ۱۱: چالش‌ها و راهکارهای یادگیری چگونه یاد گرفتن و روش‌های یاددهی -

یادگیری برنامه درسی آموزش عالی کشور در دهه اخیر (۶)*

چالش‌ها	اهمیت یافتن یادگیری چگونه یادگرفتن (فراشناخت در یادگیری) و روش‌های یاددهی ^۵ یادگیری و آخرین تحولات آن - ها در مطالعات برنامه درسی (۶).
راهکارها	برنامه درسی راهبردی آموزش عالی (پیش‌بینی گونه‌های تعامل در بعد روش‌های یاددهی - یادگیری این برنامه، شامل تنوعی از روش‌های یادگیری چهره به چهره، آموزش از دور سنتی و نوین با دو بعد دیگر آن یعنی محتوی و شایستگی - های قابل کسب و تعمیق در دانشگاه (۶).

* اعداد داخل جدول نشان دهنده کد مقاله مرتبط با مولفه است.

جدول ۱۲: چالش‌ها و راهکارهای محتوا برنامه درسی آموزش عالی کشور در دهه

اخیر (۲۰، ۲۲)*

چالش‌ها	تأکید بر کمیت به جای کیفیت محتوا؛ بی‌توجهی به لزوم وجود تنوع و انعطاف در محتوای برنامه؛ متناسب نبودن محتوا با هدف پرورش یادگیرنده مادام‌العمر؛ متناسب نبودن محتوا با نیازهای جامعه؛ کافی نبودن حمایت از استاد برای تغییر محتوا؛ بی‌توجهی اعضای هیأت علمی به استفاده از منابع یادگیری در کنار کتاب درسی و مشارکت نداشتن دانشجو در انتخاب محتوا و در نتیجه روی آوردن آنها به یادگیری سطحی است (۲۰). منابع به کار برده شده جدید، کاربردی و متنوع وجود ندارد (۲۲).
راهکارها	تأکید بر کیفیت محتوا به جای کمیت آن، تدریس مطالب کمتر که با تعمق بیشتر؛ جایگزینی محتوای یکسان با محتوایی متنوع و منعطف؛ انعطاف در زمان به شکل برگزاری کلاسها در پایان هفته و تابستان، انعطاف در مکان از طریق امکان یاد گرفتن درس در کلاس، خانه و کتابخانه؛ تلفیق آموزش حضوری با آموزش مجازی هم‌زمان با پودمانی شدن محتوا، طراحی نظامی برای ارزیابی یادگیریهای قبلی دانشجو؛ تطبیق برنامه درسی با نیازهای دانشجویان؛ ارائه برنامه درسی ویژه و متناسب با تخصص اعضای هیأت علمی و متمایز با برنامه دانشگاه‌های دیگر؛ بازنگری محتوای برنامه درسی آموزش عالی مطابق با شایستگی‌های تعریف شده برای یادگیرنده؛ یادگیری چگونه یاد گرفتن و آموختن سواد اطلاعاتی؛ ایجاد تناسب میان محتوا و نیازهای جامعه؛ تأکید بر مطالعه درباره هویت فرهنگ ملی و در عین حال، احترام به تنوع فرهنگی؛ دادن اختیارات بیشتر به اعضای هیأت علمی برای به روز کردن محتوای برنامه‌های درسی؛ رفع چالش شرکت نداشتن دانشجو در ملاکها انتخاب، منابع، زمان و مکان ارائه محتوا؛ تشویق دانشجو به استفاده از منابع درسی متنوعی از قبیل:

وسایل دیداری و شنیداری، مجلات، پایگاههای اطلاع رسانی و نرم افزارها در کنار کتاب درسی (۲۰).

* اعداد داخل جدول نشان دهنده کد مقاله مرتبط با مولفه است.

جدول ۱۳: چالش‌ها و راهکارهای برنامه درسی میان رشته‌ای در آموزش عالی کشور در

دهه اخیر (۵)*

چالش‌ها	راهکارها
تلفیق دو یا چند رشته و در کنار یکدیگر قرار دادن و تأکید بر اتحاد و انسجام بخشی آنها؛ وجود ضعف در روحیه همکاری و کار گروهی و تیمی؛ آشنایی ناکافی افراد دست اندرکار طراحی برنامه از جمله اعضای هیئت علمی و مدیران و برنامه ریزان ستادی نسبت به چگونگی طراحی دوره‌های میان رشته‌ای؛ ساختار اداری ناماهنگ با رویکرد میان رشته‌ای، از جمله جدا بودن فیزیکی و دپارتمان‌ها و وجود فاصله بین اعضای هیئت علمی گروه‌های مرتبط؛ محدودیت‌های زمانی و مالی، نظام پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری که باعث عدم پذیرش ریسک از سوی مسئولین، در ایجاد انگیزه لازم و کافی برای رو آوردن به این رویکرد، ناامنی ناشی از نگرانی برای احراز جایگاه مناسب یک رشته نوظهور در میان رشته‌های دیگر جهت رقابت در جذب منابع (۵).	تفکر عمیق و همه جانبه؛ وجود منابع مالی و انسانی اعم از مدیران و اعضای هیئت علمی و دانشجویانی که بتوانند در این فعالیت حساسی و پیچیده مشارکت نمایند؛ تدوین و اجرای برنامه‌های جامع و پیش بینی زیرساخت‌های مدیریتی، اجرایی، فرهنگی و تکنولوژیکی؛ شناسایی اولویت‌ها و نیازهای محیطی، توافق بر موضوعات و تناسب با برنامه استراتژیک، وجود شبکه‌های ارتباطی مناسب، شناسایی مراجع ذریع، چگونگی مدیریت برنامه و قابلیت سنجش و ارزشیابی و چگونگی ارزیابی؛ توسعه تفکر میان رشته‌ای در سطوح مختلف، توسعه نگرش میان رشته‌ای در دل برنامه ریزی رشته‌ای (۵).

* اعداد داخل جدول نشان دهنده کد مقاله مرتبط با مولفه است.

جدول ۱۴: چالش‌ها و راهکارهای کاربست فن آوری اطلاعات

در برنامه درسی آموزش عالی کشور در دهه اخیر (۱۲)*

چالش‌ها	راهکارها
چالش‌های دروندادی (عدم وجود نرم افزارهای آموزشی مناسب با هر رشته تحصیلی؛ تعداد ناکافی سخت افزار آموزشی، نامناسب بودن پشتیبانی فنی برای رفع اشکالات) و چالش‌های فرآیندی (عدم بررسی موانع و مشکلات اجرایی؛ عدم وجود نظام‌های تشویقی برای پشتیبانی از کاربران و استادان، عدم وجود استانداردهایی برای استفاده از نرم افزارهای آموزشی) (۱۲).	تفویض اختیارات بیشتری در راستای سیاست‌های کلان برنامه ی پنجم توسعه به دانشگاه‌ها و همچنین از دانشگاه‌ها به دانشکده‌ها و مؤسسه‌های تحت پوشش؛ تدوین و اجرای برنامه‌های استراتژیک در جهت کاربست فن آوری اطلاعات و ارتباطات در فرآیند یاددهی و یادگیری از طریق تشکیل کارگروه‌های تخصصی با مشارکت متخصصانی از حوزه‌های برنامه-ریزی آموزشی، تکنولوژی آموزشی، فن آوری اطلاعات و ارتباطات، برنامه‌ریزی درسی، مدیریت آموزشی به علاوه متخصصانی از حوزه رشته‌های مورد نظر؛ تدوین و تعیین اهداف کاربست فن آوری اطلاعات و ارتباطات در فرآیند یاددهی و یادگیری؛ تدوین و تعیین راهبردها، خط مشی‌ها و اولویت‌ها در جهت کاربست صحیح فن آوری اطلاعات و ارتباطات در فرآیند یاددهی و یادگیری؛ بازاندیشی، بازبینی و بازسازی برنامه‌های تدوین و اجرا شده به منظور بررسی موانع و مشکلات، ایجاد مکانیزم‌های صحیح برای نظارت و ارزیابی بر کاربست فن آوری اطلاعات و ارتباطات در فرآیند یاددهی و یادگیری، تجهیز دانشکده‌ها به امکانات سخت افزاری و نرم افزاری و منابع انسانی متخصص مناسب و کافی برای بهره مندی استادان و دانشجویان در فرآیند یاددهی و یادگیری از طریق اولویت بندی بودجه‌ها (۱۲).

* اعداد داخل جدول نشان دهنده کد مقاله مرتبط با مولفه است

سنترپژوهی چالش‌های برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور...

در این بخش، باتوجه به فرآیند و فرآورده‌های سنترپژوهی در یک نمای کلی چالش‌های برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور مورد بررسی قرار می‌گیرد. ابتدا در قسمت فرآیند سنترپژوهی استخراج چالش‌ها و راهکارها صورت گرفته به این شکل که ابتدا چالش‌های اصلی از طریق فرآیند کدگذاری باز شناسایی و سپس مصادیق هریک از چالش‌ها توسط فرآیند کدگذاری باز استخراج شد که کلیه داده‌های حاصل در بخش یافته‌ها گزارش شد و سپس در قسمت فرآورده سنترپژوهی، از آنجا که هدف سنترپژوهی ترکیب کلیه یافته‌های علمی در یک موضوع خاص و رسیدن به یک انسجام واحد است، در بخش ارائه نتایج ترکیب با مرور مجدد داده‌های اولیه و کدگذاری مجدد، موارد همپوشی و قرابت معنایی باهم ترکیب شده و به صورت یک کل جدید و انسجام یافته در جدول ۱۵ قابل مشاهده است:

جدول ۱۵: ارائه نتایج ترکیب (فرآورده‌های سنترپژوهی) چالش‌های برنامه‌های درسی

آموزش عالی کشور در دهه اخیر و راهکارهای پیش رو

چالش‌ها	مصادیق	راهکارها
بین المللی سازی برنامه‌های درسی	کیفیت تدریس، همکاری‌های بین المللی و منابع مالی، انسانی، فناوری	انجام مطالعات تطبیقی، بهبود تدریس و غنی کردن آن، توسعه فرصت‌های مطالعاتی، توسعه همکاری‌های بین المللی، توسعه مهارت‌های ارتباطی و زبانی
برنامه درسی مبتنی بر جامعه یادگیری	عدم شناسایی نیازهای واقعی دانشجوی و جامعه؛ عدم پذیرش تغییر در فلسفه و مفاهیم زیربنایی؛ تمرکزگرایی در برنامه ریزی درسی، عدم وجود انسجام دورنی میان برنامه درسی آموزش عالی و مقاطع قبل از آن	ایجاد زمینه‌های همکاری هر چه بیشتر نظامها؛ مشارکت همه ذی نفعان در برنامه‌ریزی درسی، پذیرش تغییر در تعریف رسالت آن در بعد آموزش؛ ایجاد انعطاف در برنامه های درسی؛ تعیین اعتبار برای یادگیری‌های قبلی؛ نیازسنجی
ارزشیابی برنامه های درسی	مشخص نبودن معنای برنامه درسی و ارزشیابی آن؛ فقدان برنامه مشخص؛ مبهم بودن بودجه لازم برای انجام ارزشیابی؛ نظام متمرکز، الگوهای متعدد ارزیابی برنامه درسی؛ عدم اهمیت خود سنجی و همتاسنجی؛ عدم توجه به کسب مهارت‌های سطوح بالا و حیطه‌های مختلف یادگیری	تدوین قانون مدون و مشخص و بودجه روشن؛ برگزاری کارگاه های آموزشی؛ تدوین آثار و تالیفات بیشتر؛ انتخاب روش‌های سنجش بر اساس پیامدهای یادگیری؛ تدارک دوره‌های آموزشی و موقعیت‌های عملی لازم برای مدرسان
سیاست های قومی و چندفرهنگی	نداشتن الگو و راهکار مناسب	پاسخگویی به این نیاز معرفتی و اجتماعی؛ اتخاذ اشکال رویکرد میان رشته ای؛ تلفیقی چندرشته ای متقاطع و برنامه ریزی چندرشته ای متکثر
کیفیت تدریس	ناکارآمدی های فنی و حرفه ای؛ روش تدریس؛ ارزشیابی؛ عدم توجه به کارکردهای کیفیت	تلقی فعالیت تدریس به صورت یک امر حرفه ای؛ توجه به ابعاد و جنبه‌های متفاوت تدریس در ارزشیابی کیفیت آن؛ توجه ویژه به اعتلای هرچه بیشتر کیفیت تدریس در نظام آموزش عالی

<p>تمرکز برنامه درسی در ارزیابی و اعتبارسنجی؛ شناخت و تجزیه و تحلیل هرچه بیشتر و بهتر اثر عوامل مختلف، محوریت یافتن برنامه‌درسی در الگوی اعتبارسنجی</p>	<p>پاسخگویی، کیفیت و کارایی برنامه‌های درسی</p>	<p>اعتبارسنجی برنامه های درسی</p>
<p>حرکت به سمت بین المللی شدن آموزش عالی؛ اتخاذ رویکرد میان رشته ای؛ تأکید بیشتر بر یادگیری زبان انگلیسی؛ شناخت بیشتر نسبت به پیامدها و نوآوری‌های علمی جهانی؛ تغییر جریان آموزش</p>	<p>حضور در بازار کار جهانی و انواع جدید مشاغل؛ تأکیدات بر برنامه درسی موضوع محور؛ ترویج روحیه مصرف گرای و ناهموازی توزیع دانش؛ گسترش بی سابقه منابع علمی قابل دسترس دانشجویان</p>	<p>جهانی شدن برنامه های درسی</p>
<p>شناسایی و بررسی تحولات و پیشرفت‌های تاثیرگذار بر برنامه درسی؛ نهادینه کردن فرهنگ برنامه ریزی درسی؛ توجه به افزایش توانمندی‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای اعضای هیات علمی؛ تغییرات ساختاری، کاهش بوروکراتیک و افزایش بودجه دانشگاهها</p>	<p>ساختار تشکیلاتی نامتناسب دانشگاهی؛ نهادینه نشدن فرهنگ برنامه ریزی درسی؛ عدم وجود ساز کار تامین مالی و اعتباری</p>	<p>برنامه ریزی درسی غیرمتمرکز</p>
<p>تأکید بیشتر بر رویکردهای یادگیری فعال، توجه بیشتر به روش‌های آموزش و تدریس هم چون کاوشگری، پرسشگری، حل مسأله .</p>	<p>توجه کم به توسعه توانمندیهای تفکر انتقادی و تجزیه و تحلیل اطلاعات، تأکید بیشتر بر ارائه اطلاعات خام</p>	<p>رشد انواع تفکر در برنامه درسی</p>
<p>پیش بینی گونه‌های تعامل در بعد روش‌های یاددهی - یادگیری در قالب برنامه درسی راهبردی آموزش عالی</p>	<p>اهمیت یافتن فراشناخت در یادگیری و تحولات روش‌های یاددهی ° یادگیری در مطالعات برنامه درسی</p>	<p>یادگیری چگونه یاد گرفتن</p>
<p>تأکید بیشتر بر کیفیت محتوا؛ انعطاف در زمان و مکان جهت ارائه محتوا؛ بازنگری محتوای برنامه درسی آموزش عالی مطابق با شایستگی های تعریف شده برای یادگیرنده؛ ایجاد تناسب میان محتوا و نیازهای جامعه؛ دادن اختیارات بیشتر به اعضای هیات علمی برای به روز کردن محتوای برنامه های درسی؛ مشارکت دانشجویان در ملاکها انتخاب، منابع، زمان و مکان ارائه محتوا</p>	<p>تأکید بر کمیت به جای کیفیت محتوا؛ تناسب کم محتوا با هدف پرورش یادگیرنده مادام العمر؛ متناسب نبودن محتوا با نیازهای جامعه؛ عدم مشارکت دانشجو در انتخاب محتوا، به کارگیری کم منابع جدید، کاربردی و متنوع</p>	<p>محتوا برنامه درسی</p>
<p>تفکر عمیق و همه جانبه؛ تامین منابع مالی و انسانی و مشارکت ذی نفعان؛ تدوین و اجرای برنامه‌های جامع و پیش بینی زیرساخت‌های مدیریتی، اجرایی، فرهنگی و تکنولوژیکی؛ شناسایی اولویت‌ها و نیازهای محیطی؛ توسعه تفکر میان رشته‌ای در سطوح مختلف</p>	<p>تأکید بر اتحاد و انسجام تلفیق دو یا چند رشته در کنار یکدیگر ؛ آشنایی کم افراد دست اندرکار طراحی برنامه نسبت به چگونگی طراحی دوره‌های میان رشته‌ای؛ ساختار اداری ناهماهنگ با رویکرد میان رشته‌ای؛ محدودیت‌های زمانی و مالی، نظام پاسخگویی و مسئولیت پذیری؛ عدم رسیدن ناشی از نگرانی برای احراز جایگاه مناسب یک رشته نوظهور در میان رشته‌های دیگر</p>	<p>برنامه درسی میان رشته‌ای</p>
<p>تدوین و اجرای برنامه‌های استراتژیک در جهت کاربست فن آوری اطلاعات؛ بازانديشي، بازيبيني و بازسازي برنامه‌های تدوین و اجرا شده به منظور بررسی موانع و مشکلات، ایجاد مکانیزم‌های صحیح برای نظارت و ارزیابی، تجهیز دانشگاه‌ها به امکانات سخت افزاری و نرم افزاری‌مورد نیاز و منابع انسانی متخصص</p>	<p>چالش‌های دروندادی و فرآیندی</p>	<p>کاربست فن آوری اطلاعات</p>

سنتز پژوهی چالش‌های برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور...

باتوجه به جدول ۱۵، همان طوری که قابل ملاحظه است کلیدی ترین مفهوم در این پژوهش، چالش‌های برنامه‌های درسی و راهکارهای رفع آن در آموزش عالی بوده است که این مفهوم کلیدی با سیزده چالش شناسایی شده که توسط مصادیقی تعریف می شود و از سویی دیگر برای مواجهه شدن با هریک از این چالش‌ها، راهکارهایی وجود دارد که عمده ترین راهکارهای شناسایی شده برای هر یک از چالش در جدول قابل مشاهده است؛ لذا این جدول یک تصویر کلی از چالش‌ها و راهکارهای رفع آن در دهه اخیر ارائه می‌دهد، چالش‌ها و راهکارهایی که در پژوهش‌های متعدد و گوناگون به صورت جدا گزارش شده بود و حال در این پژوهش در یک ترکیب کلی و با یک انسجام واحد ارائه می‌شود.

بحث و نتیجه گیری

آموزش عالی مانند سایر نظام‌های اجتماعی از پیچیدگی‌ها و چالش‌های خاص خود برخوردار است. یکی از مهم ترین و حساس ترین حیطه‌های تصمیم گیری در نظام آموزش عالی، حیطه برنامه‌های آموزشی و درسی است (عارفی، ۱۳۸۹). آن چه از شواهد موجود بر می‌آید، وجود چالش‌های پیش روی برنامه درسی آموزش عالی در کشور می‌باشد. بر این اساس تحقیق حاضر با هدف بررسی و شناسایی چالش‌های موجود برنامه های درسی آموزش عالی کشور در دهه اخیر و راهکارهای رفع آن بر اساس رویکردی سنتز پژوهی مبتنی بر یافته‌های مقالات دهه اخیر در کشور، انجام شد.

یافته‌های این پژوهش نشان داد، برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور با سیزده چالش عمده رو به رو هستند. این چالش‌ها شامل، ۱- بین‌المللی سازی برنامه درسی؛ ۲- برنامه درسی مبتنی بر جامعه یادگیری؛ ۳- ارزشیابی برنامه‌های درسی؛ ۴- مغفول ماندن سیاست‌های قومی و چندفرهنگی؛ ۵- بعد کیفی تدریس؛ ۶- اعتبارسنجی برنامه‌های درسی؛ ۷- جهانی شدن؛ ۸- برنامه ریزی درسی غیرمتمرکز؛ ۹- رشد انواع تفکر در برنامه درسی؛ ۱۰- یادگیری چگونه یادگرفتن (فراشناخت) و راهبردهای یاددهی-یادگیری، ۱۱- چالش‌های محتوایی، ۱۲- برنامه

درسی میان رشته‌ای و ۱۳- کاربست فن آوری اطلاعات در برنامه درسی بودند که در دهه اخیر مطالعات مختلف به آنها پرداخته بودند. همچنین برای هر چالش راهکاری مطرح شد که در یک نگاه کلی می‌توان گفت هرچند شاید برای رفع هر چالش، راهکارهایی پیشنهاد شده، اما نکته قابل تامل این است که کلیه عناصر آموزشی در ارتباط و تعامل باهم عمل می‌کنند و بنابراین رفع چالش‌های موجود هماهنگی و تعامل همه عوامل و عناصر نظام آموزش عالی را می‌طلبد؛ لذا در این پژوهش با رعایت توجه به این اصل از ذکر راهکار خاص برای چالش خاص پرهیز شد. از سویی دیگر بررسی یافته‌ها نشان می‌دهد که چالش‌های برنامه‌های درسی در آموزش عالی باتوجه به مقتضیات زمان و ظهور تحولات گوناگون پدیدار می‌شوند و این امر در بین کشورهای مختلف نیز وجود دارد. همان طوری که در قسمت ادبیات پژوهش نیز اشاره شد بسیاری از چالش‌های موجود در برنامه‌های درسی آموزش عالی کشورمان در سایر کشورها نیز مطرح است، بنابراین وجود چالش‌ها امری غیرعادی نیست بلکه هر نظام و سیستمی باتوجه به انتظارات و وقوع تحولات ملی و جهانی، با چالش‌هایی مواجه خواهد شد. اما آنچه در این بین مهم و اساسی است اقدام منطقی و راهبردی در برخورد با این چالش‌ها است.

از این رو، همانطوری که در جدول ۱۵ نشان داده شد، چالش‌های به وجود آمده در هر بخش یا عنصر، در مجموع چالش‌های کلی برنامه‌های درسی را سبب می‌شوند، از این رو باتوجه به اینکه در یک سیستم آموزشی کلیه بخش‌ها و عناصر باهم در ارتباط هستند، بنابراین می‌توان گفت کلیه چالش‌ها نیز در ارتباط با هم خواهند بود. ضرورت نگاه به این مساله، از آن رو است که در رفع چالش‌ها باید نگاه سیستمی داشت و همه بخش‌ها و عناصر را باهم و در تعامل هم دید چرا که کلیه این چالش‌ها مانند زنجیره‌ای بهم مرتبط هستند و کلیه اقدامات انجام شده در یک بخش یا عنصر باعث تاثیرگذاری در سایر بخش‌ها و عناصر خواهد شد. بنابراین برای رفع یک چالش باید کل سیستم را باهم دید. از سویی دیگر باتوجه به اینکه پیشگیری بهتر از درمان است، لذا پیشنهاد می‌شود اقدامات انجام شده در حوزه‌های برنامه‌های درسی در عین حال که کنشی

سنتز پژوهی چالش‌های برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور...

است فراکنشی نیز باشد، چرا که پیش اندیشی و توجه به آینده باعث انجام اقداماتی خواهد شد که می‌تواند مانع بروز برخی از چالش‌ها شود و یا حداقل کاستن از شدت آن‌ها باشد.

از سویی دیگر این پژوهش یک تصویر کلی از وضعیت موجود در برنامه درسی کشورمان بر اساس چالش‌ها و راهکارهای رفع آن در دهه اخیر ارائه می‌کند و در این زمینه به هیچ قضاوتی نمی‌پردازد و این از آن رو است که چالش‌ها در هر سیستم آموزشی وجود داشته و دارد و از سویی دیگر نمی‌توان این امر را یک موضوع غیرعادی قلمداد کرد، چرا که بر اساس مقتضیات زمانی و شرایط هر جامعه، هر سیستمی با یک سری عوامل نوظهور مواجه خواهد شد که در نتیجه منجر به بروز چالش‌هایی می‌شود؛ چه بسا در سال‌های قبل موردی چالش محسوب می‌شد اما در زمان حال آن چالش رفع یا حتی به فرصت تبدیل شده و همچنین چالش‌های امروز که می‌تواند راهکارها و فرصت‌هایی برای آینده باشد.

در نهایت از آنجا که هدف غایی روش سنتز پژوهی ارائه عرصه‌های نو برای شکل‌گیری پژوهش‌های جدید است، لذا به محققان عرصه آموزش عالی پیشنهاد می‌شود در زمینه چالش‌های آموزش عالی مطالعات بیشتری صورت گیرد تا عرصه‌های جدیدی که در زمان حال، آموزش عالی با آن مواجه هست شناسایی و جهت رفع آن راهکارهای علمی و کاربردی ارائه شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- آتشک، محمد، نوروززاده، رضا، قهرمانی، محمد، ابوالقاسمی، محمود فراستخواه، مقصود (۱۳۹۲) واکاوی پیامدها و سازوکارهای جهانی شدن برنامه های درسی آموزش عالی، پژوهش در برنامه ریزی درسی، ۱۰(۱)، ۶: ۳۷-۵۴.
- آراسته، حمیدرضا (۱۳۸۲) نقش آموزش عالی در چشم انداز توسعه ایران ۱۴۰۴، فصلنامه رهیافت، ۳۱-۳۳.
- بازرگان، سیمین؛ مهرمحمدی، محمود؛ زندی، بهمن؛ ابراهیم زاده، عیسی، سرمدی، محمد رضا (۱۳۸۹) روش های یاددهی - یادگیری عصر اقتصاد دانایی در برنامه درسی راهبردی آموزش عالی، فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی، ۱۱(۱): ۳۸-۶۴.
- پاک مهر، حمیده؛ جعفری ثانی، حسین؛ سعیدی رضوانی، محمود؛ کارشکی، حسین (۱۳۹۱) نقش کیفیت تدریس اساتید و مولفه های آن در توسعه تفکر انتقادی دانشجویان: فرصت ها و چالش های برنامه درسی در آموزش عالی، مطالعات روانشناسی تربیتی، ۹(۱۶): ۱۷-۳۸.
- پورنادری، پوراندخت، نصر، احمد رضا، نیلی، محمد رضا، باقری، زهره (۱۳۹۲) بررسی استفاده از روش های مختلف سنجش و سنجش های مبتنی بر یادگیری پایدار، فصلنامه فناوری آموزش، ۳۰، ۱۱۵-۱۲۴.
- حسینی، محمد حسین؛ مطور، معصومه (۱۳۹۲) طراحی، تدوین و اعتبارسنجی الگوی راهنمای یادگیری مشارکتی برای برنامه درسی فارسی بخوانیم و بنویسیم دوره ابتدایی، فصلنامه نوآوری های آموزشی، شماره ۴۶ سال ۱۱، ص ۹-۵۰.
- حسینی، میرقاسم، نصر، احمد رضا (۱۳۹۱) اعتبارسنجی آموزش عالی در هزاره سوم با محوریت برنامه درسی، مجله نامه آموزش عالی، ۵(۱۷): ۱۳: ۱۳.
- حکیم زاده، رضوان (۱۳۸۹) جهانی شدن، بین المللی شدن آموزش عالی و برنامه های درسی میان رشته ای، فصلنامه مطالعات میان رشته ای در علوم انسانی، ۸، ۱.

سنتز پژوهی چالش‌های برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور...

ذوعلم، علی (۱۳۸۴) تاملی در مفهوم چالش، واژه «چالش» در ادبیات اجتماعی – فرهنگی ایران، ماه نامه اندیشه و تاریخ سیاسی ایران، سال ۴، شماره ۳۶.

سبحانی نژاد، مهدی، رهنما، اکبر، شاه حسینی، نجیبه (۱۳۹۰) بررسی چالش‌های تحقق نظام مصوب برنامه ریزی درسی غیر متمرکز دانشگاهی از دید اعضای هیئت علمی رشته علوم تربیتی دانشگاه‌های دارای هیئت ممیزه شهر تهران در سال تحصیلی ۸۹-۱۳۸۸، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ۵۹؛ ۶۸-۴۷.

سراجی، فرهاد، معروفی، یحیی، رازقی، طاهره (۱۳۹۳) شناسایی چالش‌های ارزشیابی از آموخته‌های دانشجویان در نظام آموزش عالی ایران. فصلنامه مطالعات اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی، ۴(۵): ۵۴-۳۳.

شاه طالبی، سمیه، تصدیقی، فروغ، نصر، احمد رضا (۱۳۹۴) «شما باید بدانید» چالش‌های تدریس در دانشگاه چیست؟!، فصلنامه پژوهش در برنامه ریزی درسی، ۴۴؛ ۲۵-۱۵.

شریف خلیفه سلطانی، مصطفی؛ کریمی علویجه، مهدی، مظاهری، مهدی (۱۳۹۰) بررسی چالش‌های کاربست فن آوری اطلاعات و ارتباطات در فرآیند یاددهی و یادگیری، فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی؛ ۱(۳): ۴۲-۲۳.

شورت، ادموند سی (۱۳۸۷) روش شناسی مطالعات برنامه درسی، ترجمه دکتر محمود مهر محمدی و همکاران، تهران: انتشارات سمت.

عارفی، محبوبه؛ رضایی زاده، مرتضی (۱۳۹۰) مروری بر نقش و جایگاه برنامه درسی دانشگاهی در رشد تفکر انتقادی دانشجویان، دو فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی، ۲(۳): ۶۲-۴۲.

عارفی، محبوبه (۱۳۸۹) مباحثی در مهندسی برنامه های درسی میان رشته ای در آموزش عالی، فصلنامه مطالعات میان رشته ای در علوم انسانی، ۸؛ ۶۹.

حسن کاویانی - دکتر احمدرضا نصر

عراقیه، علیرضا (۱۳۹۲) گونه شناسی رهیافت های میان رشته ای و دلالت های آن در طراحی برنامه درسی چند فرهنگی در آموزش عالی، فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱۳، ۹۸-۸۱.

عراقیه، علیرضا؛ فتحی واجارگاه، کورش؛ فروغی ابری، احمدعلی؛ فاضلی، نعمت الله (۱۳۸۸) تلفیق، راهبردی مناسب برای تدوین برنامه درسی چندفرهنگی، فصلنامه مطالعات میان رشته ای در علوم انسانی، ۲(۱): ۱۶۵-۱۴۹.

فتحی واجارگاه، کورش، زارع، عذرا، یمنی، محمد (۱۳۸۸) بررسی موانع بین المللی برنامه های درسی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی از دیدگاه اعضای هیئت علمی (مورد دانشگاه شهید بهشتی)، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ۵۴: ۶۳.

فتحی واجارگاه، کورش؛ ابراهیم زاده، عیسی؛ فرج اللهی، مهران؛ خشنودیفر، مهرنوش (۱۳۸۹) بین المللی سازی برنامه ی درسی در نظام آموزش عالی ایران: چالشها و راهبردها. مجله ی علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۶(۲): ۶۶-۴۵.

فتحی واجارگاه، کورش (۱۳۸۹). برنامه درسی دور ریختنی. دو فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی، ۱(۴): ۷.

قاسم پور دهاقانی، علی، لیاقت دار، محمدجواد، جعفری، ابراهیم (۱۳۹۰) تحلیلی بر بومی سازی و بین المللی شدن برنامه درسی دانشگاه ها در عصر جهانی شدن، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۱۶؛ ۱.

کریمی، صدیقه، نصر، احمد رضا، شریف، مصطفی (۱۳۹۲) الزامات و چالش های طراحی برنامه درسی آموزش عالی با رویکرد جامعه یادگیری، دو فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی، ۴(۸): ۱۲۶-۸۹.

کریمی، صدیقه؛ شریف، مصطفی (۱۳۹۳) چالشهای آموزش عالی در تدوین محتوای برنامه درسی با رویکرد جامعه یادگیری، رویکردهای نوین آموزشی، ۹(۱): ۱۴۲-۱۰۷.

سنتز پژوهی چالش‌های برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور...

مارش، کالین جی (۱۳۸۷). پژوهش تلفیقی: سنتز پژوهی، در: شورت، ادموند سی (۱۳۸۷) روش شناسی مطالعات برنامه درسی، ترجمه محمود مهرمحمدی و همکاران. (تهران: سمت).
مرعشی، منصور؛ مهرعلیزاده، یدالله، طوسی، طلعت (۱۳۹۱) جهانی شدن و اثرات آن بر اهداف برنامه درسی نظام آموزشی ایران، دوفصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی، ۳(۵): ۲۵-۷.

معروفی، یحیی، کیامنش، علی‌رضا، مهرمحمدی، محمود، علی عسگری، مجید (۱۳۸۶) ارزشیابی کیفیت تدریس در آموزش عالی: بررسی برخی دیدگاه‌ها، فصلنامه مطالعات برنامه درسی، ۱(۵): ۸۱-۱۱۲.

مومنی مهموئی، حسین (۱۳۹۰) آسیب شناسی ارزشیابی برنامه درسی در آموزش عالی. دوماهنامه علمی- پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۴ (۲): ۹۵-۱۰۰.

Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (2009). Multicultural education: Issues and perspectives. John Wiley & Sons.

Barnett, R. (2009). Knowing and becoming in the higher education curriculum. *Studies in higher education*, 34(4), 429-440.

Boland, H. G. (2001). Creating the council for higher education accreditation (CHEA). Greenwood Publishing Group.

Blunt, R. J. S. (2005). Challenges for the curriculum of a comprehensive university: A critical case study. *South African journal of higher education*, 19(6), 1021-1032.

Bostrom, Ch. A. (2009). Diffusion of internationalization in Turkish higher education, *Journal of studies in international education*, 10 (5). 143-160.

Boud, D. (2000). Sustainable assessment: rethinking assessment for the learning society. *Studies in continuing education*, 22(2), 151-167.

- Coffield, F. (2008). Just suppose teaching and learning became the first priority... London: Learning and Skills Network.
- Cooper, h. Hedges, L V.(2009). Research Synthesis as a scientific process. A chapter on: The Handbook of Research synthesis and meta-Analysis, Second Edition. Russell Sage.
- Demir, M.; Bacanlı, H.; Tarhan, S. & Dombayci, M. A. (2011). Quadruple Thinking: Critical Thinking, Procedia Social and Behavioral Sciences, 12: 426° 435.
- Dumas. A, Hanchans. S (2010). How does job-traning increase firm performance? The case of morocco. International journal of manpower. 31 (5):585-602.
- Ginkel. H (2002).What does globalization mean for higher education, globalization: What Issues are at stake for universities? universite level. Canada: Quebec.
- Grayson, J. P. (2008). The experiences and outcomes of domestic and international students at four Canadian universities. Higher Education Research & Development, 27(3), 215-230.
- Jarvis, P. (2008). Globalization, lifelong learning and the learning society. London and New York: Rotledge.
- Jones. S (2003). Measuring the Quality of Higher Education: linking teaching quality measures at the delivery level to administrative measures at the university level, Quality in Higher Education, 9 (3): 223-229.
- Knight, J. (2003). Internationalization of highereducation (practices & priorities): 2003 IAU survey report.
- Longworth, N. (2004). Lifelong learning in action; transforming education in the 21st century. London and New York: Routledge Flamer.
- Merriam, S. B., Caffarella, R. S., & Baumgartner, L. M. (2012). Learning in adulthood: A comprehensive guide. John Wiley & Sons.

- Page, D., & Mukherjee, A. (2007). Promoting critical-thinking skills by using negotiation exercises. *Journal of education for business*, 82(5), 251-257.
- Reynolds, J & Hancock, D. (2010). Problem-based learning in a higher education environmental biotechnology course, *Innovations in Education and Teaching International*, 47 (2): 175° 186.
- Rockman, I. F. (2004). *Integrating Information Literacy into the Higher Education Curriculum: Practical Models for Transformation (The Jossey-Bass Higher and Adult Education Series)*.
- Saunders, M. Machell, J. (2000). Understanding emerging trends in higher education curricula and work connections. *Higher Education Policy*, 13(3): 287-302.
- Saunders, V. M. (2007). Does the accreditation process affect program quality. A qualitative study of perceptions of the higher education accountability system on learning.
- Serafini, F. (2000). Three paradigms of assessment: Measurement, procedure, and inquiry. *The Reading Teacher*, 54(4), 384-393.
- Sh, W. (2008). *Internationalization of the Curriculum: A Remedy for International Students' Academic Adjustment Difficulties (Doctoral dissertation, Dissertation]*. Memorial University of Newfoundland).
- Shin, J. C., & Harman, G. (2009). New challenges for higher education: Global and Asia-Pacific perspectives. *Asia Pacific Education Review*, 10(1), 1-13.
- Smout, M., & Stephenson, S. (2002). Quality assurance in South African higher education: a new beginning. *Quality in higher education*, 8(2), 197-206.
- Umbach, P. D. Smart J. C. (2007). Faculty and academic environments: Using Holland's theory to explore differences in how faculty structure

undergraduate courses. Journal of College Student Development, 48(2):
183-195.

